

Project n:
2022-1-ES01-KA220-ADU-000090009

AUTHERAPIES

Actualitzant competències per escollir
teràpies basades en l'evidència per a
persones amb autisme, els seus familiars
i els seus professionals clau

Informe de polítiques

Juliol de 2025

Co-funded by
the European Union

Autor:

Clara Beser Ramada (European Platform for Rehabilitation), amb contribucions de tots els socis del projecte Autherapies

Socis del projecte:

The Association of Educational programmes OpenEurope (Spain); European Platform for Rehabilitation (Belgium); Istituto dei Sordi di Torino (Italy); Medical University of Silesia (Poland); Fundació Villablanca (Spain)

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ÍNDEX

1. Resum executiu	3
2. Introducció	4
3. Anàlisi i mancances en les polítiques	5
4. Recomanacions polítiques	13
5. Conclusions	16
6. Bibliografia	18

1. Resum executiu

Malgrat l'augment de la consciència i el reconeixement legal dels drets de les persones autistes arreu d'Europa, encara persisteixen importants mancances en les polítiques per garantir l'accés a intervencions basades en l'evidència i la capacitat de les persones autistes per prendre decisions informades sobre la seva pròpia cura. L'anàlisi del projecte AUTHERAPIES, realitzada a Espanya, Itàlia i Polònia, revela l'absència de marcs legals vinculants que prohibeixin les pseudo-teràpies, una escassa disponibilitat d'informació fiable sobre intervencions validades i una formació obligatòria insuficient per als professionals, especialment fora del sector sanitari. Aquestes mancances es veuen agreujades per desigualtats territorials i estratègies no vinculants que no garanteixen ni coherència ni aplicació efectiva.

Per tal de fer front a aquestes qüestions, aquest informe proposa una sèrie de recomanacions integrals a nivell europeu, estatal i local. Les accions clau inclouen l'harmonització de les directrius europees sobre intervencions en autisme, el finançament de campanyes públiques de sensibilització i la creació d'una plataforma multilingüe de la UE amb informació sobre intervencions basades en l'evidència. Es demana als governs estatals que adoptin marcs per a la presa de decisions amb suport, que regulin la publicitat de serveis terapèutics, que estableixin registres oficials d'intervencions validades i que facin obligatòria la formació transversal en intervencions basades en l'evidència per a l'autisme. A escala local, és essencial promoure pràctiques inclusives en la prestació de serveis, l'accessibilitat digital i la col·laboració amb organitzacions liderades per persones autistes per garantir una implementació eficaç.

El projecte AUTHERAPIES es posa a disposició per donar suport a aquests esforços mitjançant una base de dades i programes de formació que fomenten l'elecció informada d'intervencions i empoderen les persones autistes i les seves famílies arreu d'Europa.

2. Introducció

Diversos estudis¹ indiquen que 1 de cada 100 persones és autista, una xifra que ha augmentat ràpidament durant els darrers 30 anys. Aquest increment s'explica, entre altres factors, per una major consciència entre professionals de la salut, famílies i població general, així com per canvis en els criteris diagnòstics i en la detecció precoç².

L'autisme és un conjunt de condicions del neurodesenvolupament, diverses i complexes, que es caracteritzen per diferències en la interacció social, la comunicació i el comportament³. A més, es presenta amb una àmplia variabilitat en les capacitats intel·lectuals, lingüístiques i funcionals, cosa que dona lloc a una gran diversitat entre les persones autistes⁴. Algunes requereixen suports mínims en el seu dia a dia, mentre que d'altres necessiten assistència significativa per poder-se desenvolupar en el seu entorn.

Paral·lelament, la recerca⁵ posa en relleu una tendència preocupant a Europa: l'ús generalitzat d'intervencions per a l'autisme que no es basen en l'evidència científica i que, fins i tot, poden ser perjudicials. Tot i que diferents institucions europees han elaborat documents que inclouen apartats sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme⁶, aquests materials presenten diversos inconvenients: el seu desenvolupament i difusió són inferiors als d'iniciatives similars a Austràlia o als Estats Units⁷, i sovint fan servir un llenguatge científic difícil d'entendre per a les persones autistes, les seves famílies i fins i tot per a professionals.

El projecte **AUTHERAPIES**⁸ neix amb la voluntat de superar aquests reptes. Es tracta d'un projecte finançat pel programa ERASMUS+, centrat en analitzar críticament, millorar i promoure les intervencions basades en l'evidència adreçades a persones autistes. Els principals resultats del projecte inclouen:

- Una base de dades completa d'intervencions basades en l'evidència⁹.
- Un curs de formació per enfortir les competències de les persones autistes, les seves famílies i els professionals i estudiants sanitaris i de l'educació en la identificació i selecció d'intervencions adequades i fonamentades en l'evidència¹⁰.

¹ Fonts: Elsabbagh et al. 2012; Kim, Y.S. et al. 2011; ADDM 2012; Mattila et al. 2011; Saemundsen et al. 2013.

² Autism Europe, *Prevalence rate of Autism*, n.d, disponible [en aquest enllaç](#).

³ World Health Organization, *Autism Fact Sheet*, 2023, disponible [en aquest enllaç](#).

⁴ Els marcs diagnòstics més recents, inclosa la Classificació Internacional de Malalties (CIM-11) (disponible [en aquest enllaç](#)) i el Manual Diagnòstic i Estadístic dels Trastorns Mentals (DSM-5) (disponible [en aquest enllaç](#)) reconeixen l'autisme com una condició amb un ampli espectre de presentacions, i no pas com una entitat única i uniforme.

⁵ Font: Christon et. al. 2010

⁶ Exemples: Fuentes, J., et al, 2020 ; National Institute for Health and Care Excellence, 2021.

⁷ A Austràlia, raisingchildren.net.au, amb el suport del govern australià, ofereix una guia d'intervencions per a infants autistes (disponible [en aquest enllaç](#)). Als Estats Units, el National Autism Center va elaborar una guia adreçada a les famílies sobre les pràctiques fonamentades en l'evidència per a l'autisme (disponible [en aquest enllaç](#)).

⁸ AUTHERAPIES plana web del projecte disponible [en aquest enllaç](#).

⁹ AUTHERAPIES base de dades sobre intervencions per l'autisme disponible [en aquest enllaç](#).

¹⁰ AUTHERAPIES mòduls del curs de formació disponibles [en aquest enllaç](#).

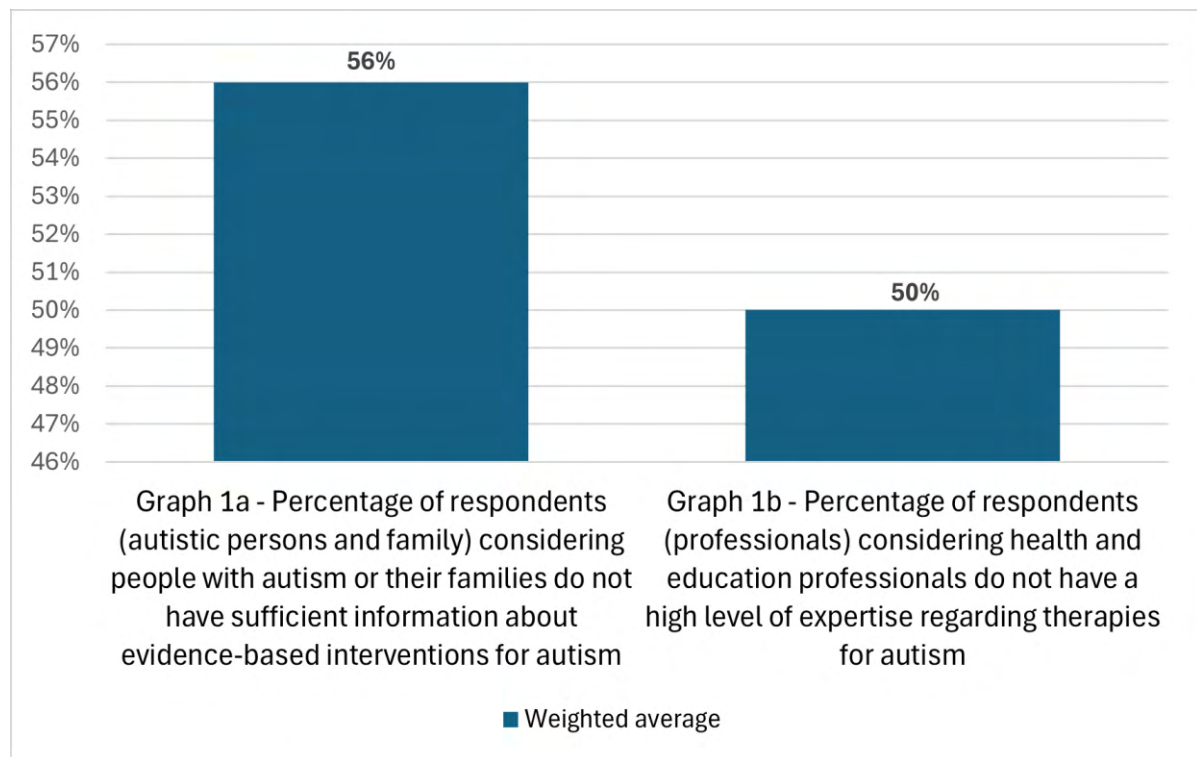
A més, mitjançant aquest informe de política pública, **el projecte AUTHERAPIES** vol contribuir al debat polític a escala europea per tal d'apoderar les persones autistes en l'elecció de les intervencions, i garantir que la informació sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme sigui disponible i accessible a Europa. Aquest document presenta en primer lloc les mancances existents en les polítiques europees, nacionals i regionals, seguides d'un conjunt de recomanacions per superar-les.

3. Anàlisi i mancances en les polítiques

a) Anàlisi de les dades de l'enquesta

Entre l'octubre de 2022 i el febrer de 2023, els socis del projecte AUTHERAPIES van distribuir una enquesta entre 94 persones autistes, familiars de persones autistes i entitats que representen el col·lectiu autista i les seves famílies, així com entre 335 professionals dels àmbits de la salut i l'educació que treballen amb persones autistes. Tots els participants estaven ubicats a Espanya, Itàlia i Polònia.

Tot i que aquesta enquesta no és representativa del conjunt de la Unió Europea, resulta útil per posar de manifest algunes de les mancances existents, a nivell de polítiques públiques, pel que fa a l'accés a intervencions basades en l'evidència per a l'autisme.

Segons el Gràfic 1a, **el 56% de les persones autistes i famílies enquestades consideren que no disposen d'informació suficient sobre les intervencions basades en l'evidència per a l'autisme**. Aquesta dada posa en relleu la necessitat d'actuar per garantir que les persones autistes i les seves famílies tinguin accés a informació clara i suficient sobre aquest tipus d'intervencions.

A més, el **50% dels professionals de la salut i de l'educació que treballen amb persones autistes i que van respondre l'enquesta consideren que no tenen un nivell alt d'especialització pel que fa a les intervencions per a l'autisme**. Aquesta manca d'expertesa entre els professionals, reconeguda també per diversos estudis¹¹ a escala europea, és preocupant, ja que pot dificultar l'accés de les persones autistes i les seves famílies a informació rigorosa sobre intervencions basades en l'evidència.

b) Revisió dels marcs polítics nacionals i europeus

Entre el març i el juny de 2025, els socis del projecte AUTHERAPIES, amb el suport d'experts nacionals, van analitzar els marcs polítics relatius a l'autodeterminació de les persones autistes pel que fa a les intervencions que reben, així com la disponibilitat i l'accessibilitat de la informació sobre intervencions basades en l'evidència, tant a nivell de la Unió Europea (UE) com a nivell nacional —concretament a Espanya, Itàlia, Polònia i Grècia, tal com es resumeix a la Taula 1.

Taula 1 – Cartografia de les polítiques existents a nivell europeu, nacional i regional

	Espanya	Itàlia	Polònia	Grècia	EU
Polítiques que permeten a les persones autistes decidir sobre les seves intervencions	Si	Si	No**	No**	No
Polítiques que prohibeixen l'ús de pseudoteràpies en persones autistes	No**	No**	No**	No**	No
Polítiques que garanteixen la disponibilitat i l'accessibilitat de la informació sobre intervencions basades en l'evidència per a les persones autistes i les seves famílies	No*	Si	No*	No*	No
Polítiques que garanteixen la disponibilitat i l'accessibilitat de la informació sobre intervencions basades en l'evidència per als professionals que treballen amb persones autistes.	No*	Si	No*	No*	No

*Accions no vinculants en vigor

**Altres accions en vigor

b.1. Europa

A nivell europeu, el 1996 el Parlament Europeu va adoptar la **Carta Europea per a les Persones amb Autisme**¹², que, entre altres reivindicacions, reconeix el dret de les persones autistes a rebre assessorament i assistència sanitària adequats. A més, **la Unió Europea va ratificar el 2010 la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (CDPD)**¹³, i tots els Estats membres de la UE l'han signada i ratificada. Cal destacar que l'article 25 de la CDPD obliga els signataris a reconèixer el dret de les persones amb discapacitat, incloses les persones autistes, al nivell més alt possible de salut sense

¹¹ Font: Carulla et. al. 2015.

¹² Autism Europe, *European Charter for Persons with Autism*, 1996, disponible [en aquest enllaç](#).

¹³ United Nations, *European Convention for the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD)*, 2006, disponible [en aquest enllaç](#).

discriminació per raó de discapacitat¹⁴. Així mateix, l'article 4 estableix que els estats part han de promoure la formació de professionals i personal que treballen amb persones amb discapacitat en els drets reconeguts per la convenció.

El 2015, el Parlament Europeu va adoptar una **Declaració Escrita sobre l'Autisme**¹⁵ que instava la Comissió Europea i el Consell de la UE a adoptar una Estratègia Europea per a l'Autisme que: donés suport a la detecció i diagnòstic precisos a tot Europa; **promogués tractaments i suports basats en l'evidència per a totes les edats**; fomentés la recerca i els estudis de prevalença; i encoratgés l'intercanvi de bones pràctiques. Tot i això, **aquesta Estratègia Europea per a l'Autisme no es va materialitzar**.

L'Estratègia de la UE sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2021-2030)¹⁶, publicada l'any 2021 amb l'objectiu d'implementar la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, només inclou accions limitades per abordar la situació de les persones autistes. Tot i que l'estratègia introdueix iniciatives en matèria d'accessibilitat, exercici dels drets de ciutadania de la UE, vida independent, igualtat d'accés i no discriminació —incloent-hi l'atenció sanitària, la seguretat i la protecció— **no incorpora cap iniciativa específica sobre l'autisme ni sobre la disponibilitat i accessibilitat de intervencions basades en l'evidència**.

L'any 2023, el Parlament Europeu va adoptar una **resolució per harmonitzar els drets de les persones autistes arreu de la UE**¹⁷. Aquesta resolució:

- Reconeix, entre altres aspectes clau, **la manca de directrius europees sobre intervencions basades en l'evidència i en els drets per a l'autisme**;
- Fa una crida als Estats membres a reformar els sistemes de tutela per permetre l'exercici de la capacitat jurídica per part de les persones autistes, proporcionant-los accés a sistemes de presa de decisions amb suport, tot garantint salvaguardes adequades;
- Insta els **Estats membres a desenvolupar l'accés a ajustaments raonables en totes les dimensions de l'atenció sanitària i el diagnòstic**, amb l'objectiu d'assegurar que les persones autistes tinguin accés igualitari tant a l'atenció física com a la psicològica;
- Demana als Estats membres **que fomentin la formació en autisme de professionals de tots els àmbits de la societat** —com els sectors educatiu, sanitari, social, de transport i de justícia— integrant formació obligatòria sobre autisme en els respectius plans d'estudis, amb la participació activa de persones autistes, les seves famílies i les entitats que les representen.

¹⁴ En particular, l' Article 25.d de la CDPD requereix que els professionals de la salut ofereixin una atenció de la mateixa qualitat a les persones amb discapacitat que a la resta, promovent la sensibilització sobre les seves necessitats mitjançant la formació i l'adopció de criteris ètics.

¹⁵ European Parliament, *Written Declaration on Autism*, 2015, disponible [en aquest enllaç](#).

¹⁶ European Commission, *Strategy for the Rights of Persons with Disabilities*, 2021, disponible en aquest enllaç.

¹⁷ European Parliament, *European Parliament Resolution on harmonising the rights of autistic persons*, 2023, disponible [en aquest enllaç](#).

En el marc del mandat actual de la UE, al setembre de 2024, la presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen, va anunciar el compromís de treballar per una **«estratègia comuna» sobre l'autisme a nivell europeu**, tal com es recull a la carta de mandat adreçada al comissari de Salut, Olivér Várhelyi¹⁸. No obstant això, **aquest expedient encara no ha començat a ser treballat per part de la Comissió Europea**.

En resum, actualment **manca una harmonització de les directrius de la UE** pel que fa a l'autodeterminació de les persones autistes en relació amb les intervencions que reben, la prohibició de les pseudoteràpies, i la garantia de la disponibilitat i l'accessibilitat de la informació sobre intervencions basades en l'evidència per a les persones autistes, les seves famílies i els professionals que hi treballen.

b.2. Àmbit nacional i regional

A nivell nacional i regional, **tant Espanya com Itàlia** disposen de **polítiques amb força legal que permeten a les persones autistes decidir sobre les intervencions que reben**. A **Espanya**, tant la Llei General dels Drets de les Persones amb Discapacitat (Reial decret legislatiu 1/2013)¹⁹ com la Llei 8/2021 de Suport a l'Exercici de la Capacitat Jurídica de les Persones amb Discapacitat²⁰, reconeixen, respectivament, el dret de les persones amb discapacitat, i de les persones autistes, a decidir sobre les seves intervencions, amb els mecanismes de suport adequats. A més, un dels principis rectors del Primer Pla d'Acció de l'Estratègia Espanyola en Trastorns de l'Espectre de l'Autisme (2023-2027)²¹ és el respecte per l'autonomia i la capacitat de presa de decisions de les persones autistes, especialment pel que fa a les intervencions i suports. Diverses polítiques a nivell autonòmic també incorporen aquest principi rector²².

A **Itàlia**, la Llei 134/2015 sobre el diagnòstic, tractament i inclusió de les persones amb trastorns de l'espectre autista i les seves famílies²³ constitueix una fita clau, ja que es basa en el principi de l'empoderament, és a dir, la capacitat de les persones autistes de prendre decisions conscients sobre les seves vides, inclosa l'elecció del tractament. A més, la Llei 227/2021²⁴ es va aprovar per implementar plenament la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat a Itàlia. El Decret Legislatiu 62/2024²⁵, que desplega la Llei 227/21, estableix el "Projecte de Vida Individual Personalitzat i Participatiu" per a la Vida Independent com una eina que permet a les persones amb discapacitat, incloses

¹⁸ Ursula von der Leyen, *Mission Letter for Olivér Várhelyi*, 2024, disponible [en aquest enllaç](#)

¹⁹ *Llei General dels Drets de les Persones amb Discapacitat i la seva Inclusió Social (Reial Decret Legislatiu 1/2013)*, disponible [aquí](#).

²⁰ *Llei 8/2021 de suport a les persones amb discapacitat en l'exercici de la seva capacitat jurídica*, disponible [aquí](#).

²¹ *Primer Pla d'Acció de l'Estratègia Espanyola sobre Trastorns de l'Espectre Autista (2023-2027)*, 2024, disponible [aquí](#).

²² Per exemple, a Catalunya, el *Pla integral d'atenció a les persones amb TEA publicat l'any 2013* (disponible [aquí](#)), i a Andalusia, el *Guia sanitària 2019 per a persones amb TEA* (disponible [aquí](#)), que inclouen, respectivament, la promoció de procediments de consentiment informat adaptats, i promouen l'ús de suports visuals, l'accessibilitat cognitiva i el respecte a les opcions individuals.

²³ *Llei italiana 134/2015 de disposicions sobre el diagnòstic, el tractament i l'habilitació de les persones amb trastorns de l'espectre autista i el suport a les famílies*, 2015, disponible [aquí](#).

²⁴ *Llei italiana 227/21 sobre l'autorització al govern en matèria de discapacitat*, 2021, disponible [aquí](#).

²⁵ *Decret Legislatiu 62/2024 sobre Definició de la condició de discapacitat, valoració bàsica, adaptació raonable i avaluació multidimensional per al desenvolupament i la realització del projecte de vida individualitzat, personalitzat i participatiu.*, 2024, disponible [aquí](#).

les persones autistes, exercir els seus drets amb els suports adequats en qualsevol etapa de la vida²⁶.

A **Polònia**, no hi ha una legislació específica sobre autisme que obligui els professionals clínics a incloure les persones autistes en la presa de decisions sobre les seves intervencions, però el marc polític general fomenta fermament un enfocament centrat en la persona. Això inclou la Llei dels Drets dels Pacients²⁷, que garanteix a tota persona pacient el dret al consentiment informat per al tractament, extensiu també a les persones autistes, així com l'Estratègia Polonesa per a les Persones amb Discapacitat 2021-2030²⁸, que obliga les institucions públiques de tots els nivells a garantir l'exercici de l'autodeterminació per part de les persones amb discapacitat.

De manera similar, **Grècia** no compta amb lleis específiques sobre autisme, però la Llei 4368/2016²⁹ inclou, dins del catàleg de drets de les persones receptores de serveis de salut, el dret a l'autodeterminació i al consentiment informat per a tots els pacients. Tanmateix, organitzacions gregues com "the NET" —que representa proveïdors de serveis per a persones amb discapacitat i persones autistes— assenyalen que els pacients amb discapacitat, i específicament els pacients autistes, pateixen una divisió important en l'accés als serveis de salut primària i secundària, tant públics com privats.

Cal destacar que **no existeixen polítiques amb força legal que prohibeixin l'ús de pseudoteràpies^{30,31,32,33} en persones autistes** ni a Espanya, ni a Itàlia, ni a Polònia, ni a Grècia. Tot i això, els quatre països han desenvolupat estratègies per restringir-ne l'ús, com

²⁶ No obstant això, el govern italià ha ajornat un any (fins a l'1 de gener de 2027) la plena aplicació del Decret legislatiu 62/2024, ampliant un any la pilotatge de les eines desenvolupades dins del decret. No està clar per què aquest pilot finalitza un any després, mentre que la data límit per a les addicions i correccions del decret segueix sent el 30 de juny de 2026.

²⁷ *Polish Act of 6 November 2008 on Patient's Rights and the Patients' Ombudsman*, 2009, disponible [en aquest enllaç](#).

²⁸ *Polish Strategy for Persons with Disabilities 2021-2030*, 2021, disponible [en aquest enllaç](#).

²⁹ Més informació sobre la Llei 4368/2016 disponible [en aquest enllaç](#).

³⁰ Les lleis espanyoles de Publicitat General (disponible [en aquest enllaç](#)) i de Competència Deslleial (disponible [en aquest enllaç](#)) prohibeixen la publicitat enganyosa o falsa, incloent-hi la promoció de tractaments sense evidència científica. L'any 2018, els Ministeris espanyols de Sanitat i de Ciència van proposar un Pla de Protecció de la Salut contra les Pseudoteràpies (disponible [en aquest enllaç](#)), que, entre altres mesures, inclou propostes legislatives per enfortir la prevenció de la publicitat enganyosa vinculada a les pseudoteràpies.

³¹ A Itàlia, es realitzen formacions i jornades informatives per detectar i combatre la publicitat de pseudoteràpies a nivell regional i local, sovint en col·laboració amb associacions de famílies de persones autistes (exemples d'ANGSA disponibles [en aquest enllaç](#), de CICAP disponibles [en aquest enllaç](#), i del Centro Studi Erickson disponibles [en aquest enllaç](#)).

³² D'acord amb la Llei polonesa de 1993 sobre la Lluita contra la Competència Deslleial (disponible [en aquest enllaç](#)) i la Llei de 2007 sobre la Prevenció de Pràctiques Comercials Deslleials (disponible [en aquest enllaç](#)), és il·legal fer afirmacions enganyoses sobre el tractament de malalties, la qual cosa s'estén a les intervencions per a l'autisme. Aquestes lleis són aplicades per l'Oficina de Competència i Protecció del Consumidor de Polònia (UOKiK). Per exemple, la UOKiK ha sancionat empreses per fer publicitat pseudocientífica relacionada amb l'autisme, com una empresa de Poznań que realitzava proves mèdiques falses per vendre matalassos magnètics com a remei universal (més informació disponible [en aquest enllaç](#)).

³³ A Grècia, lleis generals com el Codi de Deontologia Mèdica, Llei 3418/2005, (més informació disponible [en aquest enllaç](#)) prohibeixen l'aplicació de tractaments no demostrats o perjudicials per part de professionals sanitaris. A més, les lleis de protecció del consumidor (com la Llei 2251/1994 sobre Protecció del Consumidor, disponible [en aquest enllaç](#)) prohibeixen la publicitat enganyosa i les afirmacions sobre salut no fonamentades.

ara **iniciatives nacionals o regionals orientades a prevenir la publicitat enganyosa de pseudoteràpies.**

A més, tant a Espanya com a Polònia, **les autoritats sanitàries han emès comunicats advertint sobre tractaments nocius dirigits específicament a persones autistes**³⁴.

Pel que fa a **polítiques que garanteixin la disponibilitat i l'accessibilitat de la informació sobre intervencions basades en l'evidència per a les persones autistes i les seves famílies**, només **Itàlia** establert **mesures legalment vinculants**: la Llei 134/2015³⁵ inclou dins de la seva política regional d'autisme accions per fomentar projectes dedicats a la formació i el suport a les famílies que atenen persones autistes. A **Espanya**, hi ha diferents iniciatives polítiques no vinculants, com ara el primer Pla d'acció³⁶ de l'Estratègia Espanyola sobre Trastorns de l'Espectre Autista (2023-2027)³⁷, que posa èmfasi en la difusió del coneixement basat en l'evidència sobre l'autisme i la denúncia de pseudoteràpies, però no proposa lleis concretes. Paral·lelament, el Pla de Protecció de la Salut contra les Pseudoteràpies³⁸, inclou accions de difusió del coneixement científic relacionat amb les pseudoteràpies mitjançant accions de comunicació dirigides, dins d'altres col·lectius, al públic en general, i adaptant la informació a les necessitats de cada grup³⁹. Pel que fa a **Polònia**, el país va ratificar el 2013 la Carta Europea de l'Autisme⁴⁰, i el 2021, el Parlament polonès va aprovar una resolució que reclamava una estratègia sobre l'autisme⁴¹. Tots dos documents no vinculants van instar les autoritats a garantir la disponibilitat d'informació sobre les intervencions basades en l'evidència. A més, el programa "Za Życiem"⁴² (2017-actualitat), que té com a objectiu integrar les persones amb discapacitat, incloses les persones autistes, i donar suport a les seves famílies, va establir una xarxa de centres de coordinació d'intervenció primerenca a cada comtat per oferir orientació a les famílies, incloent intervencions basades en l'evidència i pseudoteràpies a evitar.

A **Grècia**, no existeixen requisits legals i, tot i que el 2021 el Ministeri de Treball i Afers Socials va treballar en un Pla integral per a l'autisme⁴³ incloent accions per millorar l'accés a la

³⁴ L'Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris (AEMPS) ha prohibit productes com el MMS (Miracle Mineral Solution), falsament promogut com a "cura" per a l'autisme, pels seus greus efectes adversos per a la salut (més informació sobre la prohibició disponible [aquí](#)). A Polònia, l'Inspector Sanitari Principal (GIS) també va emetre advertències públiques contra l'MMS, advertint que està destinat a desinfectar l'aigua, no per a la ingestió i no té ús mèdic (més informació disponible [aquí](#)).

³⁵ *Llei italiana 134/2015 de disposicions sobre el diagnòstic, el tractament i l'habilitació de les persones amb trastorns de l'espectre autista i el suport a les famílies*, 2015, disponible [aquí](#).

³⁶ Aquest Pla d'Acció, publicat l'any 2024 pel Centre Espanyol per a l'Autisme, recull accions concretes per implementar els objectius definits a l'Estratègia Espanyola sobre Trastorns de l'Espectre Autista.

³⁷ *Estratègia Espanyola sobre Trastorns de l'Espectre Autista, 2024*, disponible [aquí](#).

³⁸ *Pla espanyol de protecció de la salut contra les pseudoteràpies*, 2018, disponible [aquí](#).

³⁹ La informació difosa es basarà en els informes de la Xarxa Espanyola d'Agències d'Avaluació de Tecnologies Sanitàries i Prestacions del Sistema Nacional de Salut (REDETS), que s'encarrega d'elaborar documents que recullen de manera sistemàtica tot el coneixement científic i l'evidència existent sobre pseudoteràpies.

⁴⁰ *Opinió del Parlament polonès sobre el projecte de resolució sobre la ratificació de la Carta Europea de l'Autisme*, 2013, disponible [aquí](#).

⁴¹ Més informació sobre la resolució del Parlament polonès per a una estratègia d'autisme disponible [aquí](#).

⁴² Més informació sobre el programa Za Życiem disponible [aquí](#).

⁴³ Més informació sobre el *Pla integral grec per a l'autisme* disponible [aquí](#).

informació i els serveis de les persones autistes i les seves famílies, la seva implementació continua fragmentada. A més, l'Estratègia Nacional dels Drets de les Persones amb Discapacitat 2024-2030⁴⁴ no inclou mesures sobre la informació sobre intervencions basades en l'evidència per persones autistes i les seves famílies.

Espanya, Polònia i Itàlia han promogut **campanyes de sensibilització** per informar les persones autistes i les seves famílies sobre intervencions i pseudoteràpies basades en l'evidència. **Els governs espanyol i polonès ho han fet directament** a través de la campanya #ConPrueba⁴⁵ en el primer, i campanyes del Dia Mundial de Conscienciació sobre l'Autisme⁴⁶ en aquest últim. A més, el lloc web de l'Oficina polonesa del Plenipotenciari del Govern per a les Persones amb Discapacitat⁴⁷ acull recursos sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme. A més, als tres països, **les organitzacions de la societat civil també han conscienciat sobre el tema**, com ara la Fundació Synapsis⁴⁸, Autisme Espanya⁴⁹ i Comitè Espanyol de Representants de Persones amb Discapacitat (CERMI) a Espanya⁵⁰ i la Fundació Italiana per a l'Autisme (FIA)⁵¹, i Associació Nacional de Pares de Persones amb Autisme (ANGSA)⁵² a Itàlia.

A **Grècia**, l'Estratègia Nacional dels Drets de les Persones amb Discapacitat 2024-2030 inclou iniciatives de conscienciació a la societat⁵³, encara que no específicament en intervencions basades en l'evidència.

⁴⁴ Una Grècia amb tothom per a tothom: estratègia nacional per als drets de les persones amb discapacitat 2024-2030, 2024, disponible [aquí](#).

⁴⁵ Una iniciativa governamental que té com a objectiu educar els ciutadans sobre pràctiques no basades en l'evidència i promoure decisions de salut informades, encara que no especifica per a l'autisme. Més informació disponible [aquí](#).

⁴⁶ Al voltant del 2 d'abril de cada any, els ministeris polonesos realitzen campanyes públiques posant èmfasi en els enfocaments de l'autisme basats en la ciència. Per exemple, el Ministeri de Salut (MoH) ha participat en la campanya "Polska na Niebiesko" (Polònia en blau). El Dia Mundial de Conscienciació sobre l'Autisme 2018, el Ministeri de la Salut va il·luminar el seu edifici de color blau i va promoure l'eslògan "Autyzm. Poznaj zanim ocenisz" ("Autisme: aprèn abans de jutjar"). El missatge de la campanya es va centrar a entendre l'autisme i donar suport a intervencions provades, en lloc de l'estigma o les "cures" falses. (Més informació sobre la campanya disponible [aquí](#)). L'any 2022, el Ministeri d'Educació i Ciència (MEiN) va emetre un comunicat subratllant que l'autisme dura tota la vida, però "amb mètodes terapèutics adequats es pot reduir la seva gravetat" (més informació disponible [aquí](#)).

⁴⁷ Lloc web de l'Oficina polonesa del Plenipotenciari del Govern per a Persones amb Discapacitat disponible [aquí](#).

⁴⁸ Per exemple, Fundacja SYNAPSIS va publicar un ampli paquet d'informació per a professionals i pares el 2022 que resumia els drets legals i els mètodes de suport basats en evidències per a l'autisme. Paquet informatiu disponible [aquí](#).

⁴⁹ Informació sobre una convocatòria d'Autismo España i CERMI contra les pseudoteràpies, i un acte sobre els perills de les pseudoteràpies disponibles [aquí](#) i [aquí](#) respectivament.

⁵⁰ Article del CERMI sobre l'impacte de les pseudoteràpies en les persones amb discapacitat disponible [aquí](#).

⁵¹ Des del 2015, la FIA s'ha compromès a finançar projectes de recerca dirigits a identificar els trastorns de l'espectre autista en una fase cada cop més primerenca i a promoure la intervenció clínica basada en l'evidència amb el suport d'experts de la comunitat científica.

⁵² ANGSA gestiona Telefono Blu, una línia telefònica gratuïta finançada per la FIA per donar suport i orientar a les famílies de nens i adults amb autisme. El número és atès per professionals qualificats per escoltar els dubtes i problemes que experimenten les famílies de persones amb autisme i també és possible contactar per correu electrònic. Més informació disponible [aquí](#).

⁵³ p. ex. Acte per al Dia Mundial de l'Autisme 2025 organitzat pel Ministeri de Cohesió Social i Família disponible [aquí](#).

Itàlia és l'únic d'aquests països on existeixen polítiques legalment vinculants que garanteixen la disponibilitat i l'accessibilitat de la informació sobre intervencions basades en l'evidència per als professionals que treballen amb persones autistes: la Llei 134/2015⁵⁴ inclou dins de les seves accions de política regional d'autisme la formació del personal sanitari sobre eines i vies d'avaluació basades en la millor evidència científica disponible. No obstant això, a **Espanya**, el Pla de Protecció de la Salut contra les Pseudoteràpies proposa mesures no vinculants com la incorporació dels principis de coneixement i evidència científica als programes de formació universitària dels professionals sanitaris. A **Grècia**, tot i que el Desenvolupament Professional Continuït (DPC) està obligat per la Llei 5029/2023⁵⁵ per als professionals de l'educació i la salut, amb èmfasi en l'educació inclusiva i el suport a la discapacitat, no s'inclouen mesures específiques sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme. A més, a **Polònia**⁵⁶, **Itàlia**⁵⁷, i **Espanya**⁵⁸, **s'han publicat guies mèdiques tant a nivell nacional com regional amb l'objectiu de promoure intervencions basades en l'evidència per a l'autisme i de desincentivar l'ús de pseudo-tractaments.** En aquests tres països, **es pot observar una manca d'atenció específica a la formació o a la sensibilització d'altres professionals que treballen amb persones autistes**, com ara els del sector educatiu.

En resum, tot i alguns avenços en el reconeixement del dret de les persones autistes a prendre decisions sobre la seva intervenció, persisteixen importants **llacunes en les polítiques** a Espanya, Itàlia, Polònia i Grècia, que posen de manifest la necessitat urgent d'establir **marcs normatius integrals i vinculants** que garanteixin la protecció, l'accés a informació fiable sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme, i la formació intersectorial dels professionals que treballen amb persones autistes.

A més, en aquests quatre països es mantenen **desigualtats territorials que debiliten l'eficàcia de les polítiques existents.** A **Polònia**, tot i l'existència d'un marc nacional uniforme, hi ha grans diferències en la disponibilitat de serveis i en l'accés a la informació entre zones urbanes i rurals. Mentre que les grans ciutats disposen de centres de recursos per a l'autisme⁵⁹, les comunitats rurals sovint manquen d'aquesta infraestructura, i les eines

⁵⁴ *Llei italiana 134/2015 de disposicions sobre el diagnòstic, el tractament i l'habilitació de les persones amb trastorns de l'espectre autista i el suport a les famílies*, 2015, disponible [aquí](#).

⁵⁵ *Llei 5029/2023 - "Conviure Harmoniament - Trencant el Silenci": Normativa per a la prevenció i tractament de la violència i l'assetjament escolar i altres disposicions*, 2023, disponible [aquí](#).

⁵⁶ Les directrius mèdiques poloneses per a l'autisme (elaborades per panells d'experts) enumeren explícitament quines intervencions es basen en l'evidència i adverteixen que altres estan desacreditades. Hi ha un exemple disponible [aquí](#).

⁵⁷ L'Institut Nacional de Salut italià (ISS) va actualitzar el 2023 les Directrius sobre el diagnòstic i el tractament del trastorn de l'espectre autista en nens, adolescents i adults. (més informació [aquí](#))

⁵⁸ Exemple de directrius mèdiques al País Basc, Espanya: Reviriego et. al, 2022.

⁵⁹ Per exemple, Varsòvia té 12 punts de consulta especialitzats (SPK) per a l'autisme (més informació disponible [aquí](#)), i un centre de consulta sobre autisme es pot trobar a Cracòvia (més informació disponible [aquí](#)).

digitals impulsades pel govern es veuen limitades per l'accés desigual a internet i la manca d'alfabetització digital⁶⁰.

A **Espanya**, l'absència de mecanismes d'aplicació implica que la implementació de les polítiques nacionals que promouen l'accés a teràpies basades en l'evidència varia àmpliament entre comunitats autònomes, amb accions de divulgació i formació professional que continuen essent inconsistents. **Itàlia** també presenta disparitats significatives entre regions⁶¹ i una prestació de serveis fragmentada per a les persones autistes⁶², cosa que es tradueix en un accés desigual tant a la informació com a les intervencions basades en l'evidència. A **Grècia**, hi ha una manca general de polítiques nacionals i regionals sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme, però les desigualtats territorials són igualment rellevants: els centres urbans com Atenes i Tessalònica es beneficien de la proximitat a hospitals importants, universitats i ONG actives, mentre que les zones rurals pateixen una manca d'especialistes i d'accés a serveis d'informació estructurada, valoracions diagnòstiques i intervencions.

4. Recomanacions polítiques

a. A nivell de la UE

Tenint en compte les llacunes polítiques observades a l'apartat anterior, les noves accions a l'estratègia de la UE per als drets de les persones amb discapacitat (2021-2030)⁶³, així com l'anunciat Enfocament Comú de la UE sobre l'Autisme, representen oportunitats polítiques clau.

A més, es proposen les recomanacions polítiques següents a nivell de la Unió Europea:

- **Prohibició a escala europea de les intervencions perjudicials i perilloses per a l'autisme**, tal com es recull a la Base de Dades d'AUTHERAPIES⁶⁴.
- **Harmonització reguladora**: Establir directrius comunes per garantir que tots els Estats membres ofereixin intervencions basades en l'evidència que siguin accessibles i escollides lliurement i amb informació completa.

⁶⁰ Segons dades de 2024, Polònia ha aconseguit un 44,3% de cobertura de competències digitals bàsiques, que està per sota de la mitjana de la UE del 55,6% (més informació disponible [aquí](#)).

⁶¹ La Constitució italiana concedeix a les Regions competència en matèria de planificació i organització dels serveis sanitaris i socials (art. 117) (més informació disponible [aquí](#)).

⁶² Exemple de fragmentació del servei per a persones autistes a Itàlia: Borgi et. al, 2019. Aquesta disparitat també és visible en un mapa de serveis per a persones autistes disponibles [aquí](#).

⁶³ Els dies 11 i 12 de març de 2025, el Comitè dels Drets de les Persones amb Discapacitat de l'ONU va mantenir un diàleg amb la Unió Europea sobre l'aplicació de la CDPD de l'ONU. El 21 de març de 2025, el Comitè va emetre les observacions finals del diàleg, disponibles [aquí](#), demanant més accions a nivell de la UE per garantir els drets de les persones autistes, incloses noves accions específiques dins de la segona meitat de l'Estratègia de la UE per als drets de les persones amb discapacitat (2021-2030). Paral·lelament, Autism Europe va publicar un informe alternatiu a les observacions finals del Comitè de les Nacions Unides, disponible [aquí](#), que demana a la Comissió Europea que adopti accions per a la propera meitat de l'Estratègia dirigides a les diverses necessitats de les persones amb discapacitat, incloses les persones autistes.

⁶⁴ Base de dades AUTHERAPIES d'intervencions en autisme disponible [aquí](#).

- **Desenvolupament de directrius europees sobre la disponibilitat d'informació sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme**, fonamentades en revisions sistemàtiques i metanàlisis actuals.
- **Sensibilització pública:** Per tal de permetre la difusió i la disponibilitat d'informació sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme, la UE hauria de finançar campanyes de sensibilització pública sobre la importància d'aquest tipus d'intervencions, i donar suport a les organitzacions de persones autistes, les seves famílies i professionals que treballen activament en la divulgació d'aquesta informació⁶⁵.
- **Finançament dedicat:** Tal com recomana el Comitè de Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat⁶⁶, la Unió Europea hauria de garantir que les inversions del Fons Social Europeu+ (FSE+) abordin les desigualtats estructurals que afecten les persones autistes. Aquestes desigualtats inclouen, entre d'altres, la dificultat per accedir a informació comprensible i accessible sobre intervencions basades en l'evidència.
- **Plataforma de la UE sobre intervencions basades en l'evidència:** La UE podria finançar i coordinar una plataforma multilingüe que recopili intervencions científicament validades, adreçada a famílies, persones autistes i professionals, amb filtres per edat, grau de suport i comorbiditats.
- **Garantir l'accessibilitat de la informació:** La UE hauria de publicar directrius per assegurar-se que la informació sobre les opcions d'intervenció per a persones autistes estigui disponible en formats accessibles (lectura fàcil, Braille, llengua de signes, sistemes de comunicació augmentativa, pictogrames, etc.).
- **Directrius a nivell europeu sobre la formació dels professionals:** Tal com recomanen tant el Comitè de l'ONU⁶⁷ sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat com Autism Europe⁶⁸, la UE hauria de promoure la formació obligatòria sobre intervencions específiques i basades en l'evidència per a l'autisme, així com sobre qüestions ètiques, dins els plans d'estudis dels professionals d'habilitació.

b. A nivell nacional

Per superar les mancances polítiques detectades a nivell nacional, es proposen les següents recomanacions:

- **Transició d'un model mèdic cap a un model biopsicosocial de suport a les persones autistes:** Mentre que el model mèdic tendeix a centrar-se exclusivament en els dèficits o trastorns, el model biopsicosocial posa l'èmfasi en les capacitats i recursos de les persones autistes, i promou la seva implicació —juntament amb les seves famílies i comunitats— en els processos d'intervenció i suport.

⁶⁵ Les conclusions del Comitè dels Drets de les Persones amb Discapacitat de l'ONU cridar a la UE a conscienciar sobre els drets de les persones amb discapacitat, incloses les persones autistes. També subratlla que la UE hauria de consultar de prop i implicar activament les organitzacions de persones amb discapacitat, incloses les persones autistes.

⁶⁶ Comitè de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, *Observacions finals*, 2025, disponible [aquí](#).

⁶⁷ Comitè de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, *Observacions finals*, 2025, disponible [aquí](#).

⁶⁸ Autisme Europa, *Informe alternatiu*, 2025, disponible [aquí](#).

- **Impulsar marcs de presa de decisions amb suport:** Desenvolupar accions legislatives que promoguin mecanismes de presa de decisions amb suport per a les persones autistes en relació amb les seves intervencions.
- **Programes per a l'autonomia personal:** Oferir formacions accessibles per a persones autistes i les seves famílies sobre intervencions basades en l'evidència, el dret a la salut i habilitats per a la presa de decisions. Aquests cursos es poden incloure dins dels programes de salut i serveis socials.
- **Programes de formació professional:** Fer obligatòria la formació certificada en intervencions basades en l'evidència per a tots els professionals que treballin amb persones autistes, com ara pediatres, psiquiatres infantils, psicòlegs i docents.
- **Plans d'acció informatius:** Desenvolupar guies accessibles per a persones autistes, famílies i professionals sobre les intervencions recomanades i els riscos associats a intervencions no basades en l'evidència.
- **Registre oficial d'intervencions basades en l'evidència:** Crear i mantenir un registre públic, validat per experts i accessible, que especifiqui quines intervencions han demostrat eficàcia per a l'autisme.
- **Garantir l'accessibilitat de la informació:** Qualsevol informació sobre opcions d'intervenció per a persones autistes emesa per institucions nacionals ha d'estar disponible en formats accessibles (lectura fàcil, Braille, llengua de signes, comunicació augmentativa, pictogrames). A més, els llocs web públics que ofereixen informació sobre autisme i intervencions basades en l'evidència han de complir els estàndards d'accessibilitat.
- **Supervisió ètica i clínica:** Crear comitès de bioètica per monitoritzar l'adequació de les intervencions ofertes i garantir que es respectin la voluntat i les preferències de la persona.
- **Regulació de la publicitat terapèutica:** Regular estrictament la publicitat dels serveis terapèutics per evitar la promoció d'intervencions pseudocientífiques o no validades.
- **Garantir estàndards mínims de servei:** Per evitar desigualtats territorials en la prestació de serveis a les persones autistes, les legislacions nacionals haurien d'establir estàndards mínims de servei a nivell estatal, incloent-hi la disponibilitat d'intervencions basades en l'evidència i informació accessible sobre aquestes.

c. A nivell regional i local

Les següents recomanacions a nivell regional i local tenen com a objectiu donar suport a la implementació de les recomanacions nacionals proposades anteriorment:

- **Avançar cap a marcs de presa de decisions amb suport:** Una acció per implementar aquest model pot consistir a incorporar una figura de suport neutral (per exemple, un gestor de cas, defensor del pacient o assistent personal) que actuï com a pont entre els professionals sanitaris i la persona autista, ajudant a traduir les seves necessitats i a incloure-les plenament en la presa de decisions sobre les intervencions.
- **Pràctiques inclusives als hospitals i centres de salut:** Establir protocols per adaptar la informació i donar suport a la presa de decisions dins dels serveis sanitaris públics i concertats (per exemple, formularis de consentiment en lectura fàcil).

- **Centres d'informació i orientació:** Crear punts de servei local on les persones autistes i les seves famílies puguin rebre orientació sobre intervencions validades, amb personal format en comunicació accessible.
- **Campanyes de sensibilització:** Impulsar campanyes locals per empoderar les persones autistes en el seu dret a decidir sobre el seu cos i les seves intervencions.
- **Recursos digitals de les autoritats regionals:** Les autoritats regionals haurien de disposar d'un portal en línia amb enllaços a informació clau sobre intervencions basades en l'evidència per a l'autisme.
- **Difusió a través dels serveis públics:** Assegurar que escoles, centres de salut i oficines de serveis socials disposin de materials actualitzats, accessibles i gratuïts sobre intervencions basades en l'evidència.
- **Garantir l'accessibilitat de la informació:** Qualsevol informació sobre opcions d'intervenció per a persones autistes emesa per institucions regionals o locals ha d'estar disponible en formats accessibles (lectura fàcil, Braille, llengua de signes, comunicació augmentativa, pictogrames). A més, els llocs web públics han de complir els estàndards d'accessibilitat digital.
- **Col·laboració amb entitats de persones autistes i les seves famílies:** Finançar projectes conjunts amb entitats del tercer sector per cocrear i distribuir materials informatius adaptats a diferents perfils cognitius i lingüístics.
- **Participació en el disseny de serveis:** Implicar persones autistes en el disseny, planificació i avaluació dels serveis de salut.

5. Conclusions

Aquest **Informe de política pública** ha posat de manifest l'existència de buits normatius a nivell europeu, estatal, regional i local pel que fa a garantir el dret a l'autodeterminació de les persones autistes en relació amb les seves intervencions, així com la disponibilitat i accessibilitat de la informació sobre pràctiques basades en l'evidència per a persones autistes, les seves famílies i els professionals que hi treballen.

Les recomanacions recollides tenen com a objectiu proporcionar una guia clara per garantir que el dret de les persones autistes a escollir les seves intervencions sigui respectat, i que la informació sobre intervencions basades en l'evidència sigui accessible i disponible per als principals col·lectius implicats: persones autistes, famílies i professionals.

A més, el projecte **AUTHERAPIES** i els seus resultats –la base de dades d'intervencions per a l'autisme i els mòduls de formació sobre intervencions basades en l'evidència– podrien esdevenir eines polítiques clau per a l'orientació i la formació a nivell europeu, estatal i local. Si el projecte s'amplia, es podrien dur a terme accions prometedores com:

- Difondre el projecte AUTHERAPIES mitjançant campanyes públiques.
- Ampliar el nombre de llengües disponibles al web, la base de dades i els materials formatius.
- Establir un comitè científic independent que garanteixi l'actualització i el rigor del contingut.

- Finançar l'adaptació del projecte AUTHERAPIES a múltiples formats accessibles: lectura fàcil, vídeos explicatius, síntesi en pictogrames o sistemes augmentatius per a persones autistes que usen comunicació alternativa.
- Incorporar el recurs AUTHERAPIES com a eina obligatòria en centres d'atenció precoç, unitats de salut mental infantil i juvenil, centres d'educació especial i serveis d'orientació educativa.
- Formar professionals de la salut, educació i serveis socials sobre com utilitzar AUTHERAPIES per orientar les famílies a prendre decisions informades.

6. Bibliografía

Agencia Española de Medicamentos y Productos Sanitarios (AEMPS). (2010, 14 May). Alerta de medicamentos ilegales, N° 05/10 – MMS (Miracle Mineral Solution) [Alert on illegal medicines, No. 05/10 – MMS (Miracle Mineral Solution)]. Retrieved June 18, 2025, from https://www.aemps.gob.es/informa/notasinformativas/medilegales-notasinformativas/2010/ni_muh_ilegales_05-2010/?lang=en

ANGSA Associazione Nazionale Genitori persone con Autismo. (n.d.). *Telefono Blu* [Blue Hotline]. Retrieved June 18, 2025, from <https://angsa.it/contatti/telefono-blu/>

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

AUTHERAPIES. (n.d.). *Upgrading competences for choosing evidence-based therapies for people with autism, their relatives and their key professionals*. Retrieved June 13, 2025, from <https://autherapies.eu/en>

AUTHERAPIES. (n.d.). *Comparison of evidence-based therapies in autism, online database and competency definition*. Retrieved June 13, 2025, from <https://autherapies.eu/en/evidence-therapies>

AUTHERAPIES. (n.d.). *Development of online training courses for autistic people, family members and professionals*. Retrieved June 13, 2025, from <https://autherapies.eu/en/training-course>

Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network Surveillance Year 2008 Principal Investigators, & Centers for Disease Control and Prevention (2012). Prevalence of autism spectrum disorders--Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 14 sites, United States, 2008. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries* (Washington, D.C. : 2002), 61(3), 1–19.

Autism Europe. (1996). *European Charter for Persons with Autism*. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.autismeurope.org/wp-content/uploads/2017/08/charter-for-persons-with-autism-1.pdf>

Autism Europe. (2021, May 21). *Polish Parliament calls for a national autism strategy*. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.autismeurope.org/blog/2021/05/21/polish-parliament-calls-for-a-national-autism-strategy/>

Autism Europe. (2025). *AE Alternative Report for the second review of the EU by the CRPD Committee*, Retrieved June 18, 2025, from https://internet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCRPD%2FICO%2FEUR%2F62156&Lang=en

Autism Europe. (n.d.). *Prevalence rate of autism*. Autism Europe. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.autismeurope.org/about-autism/prevalence-rate-of-autism/>

Autismo España. (2019, May 17). *Autismo España se une al CERMI en su enérgica reclamación contra las pseudoterapias y malas prácticas en materia de salud* [Autismo Spain joins CERMI in its strong demand against pseudotherapies and malpractice in health]. Retrieved June 18, 2025, from <https://autismo.org.es/actualidad/noticias/autismo-espana-se-une-al-cermi-en-su-energica-reclamacion-contras-las/>

Autismo España. (2021, December 1). *Hablamos del peligro de las pseudoterapias en un seminario organizado por la Organización Médica Colegial* [We discuss the danger of pseudotherapies in a seminar organized by the Medical Association]. Retrieved June 18, 2025, from <https://autismo.org.es/actualidad/noticias/hablamos-del-peligro-de-las-pseudoterapias-en-un-seminario-organizado-por-la/>

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. (2025, January 22). *Strona główna – Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych* [Homepage – Office of the Government Plenipotentiary for Disabled People]. Retrieved June 18, 2025, from <https://niepelnosprawni.gov.pl/>

Borgi, M., Ambrosio, V., Cordella, D., et al. (2019). Nationwide survey of healthcare services for autism spectrum disorders (ASD) in Italy. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*, 3(4), 306–318. <https://doi.org/10.1007/s41252-019-00113-1>

Christon, L., Mackintosh, V., & Myers, B. (2010). Use of complementary and alternative medicine (CAM) treatments by parents of children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 4, 249–259. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2009.09.013>

Consejería de Salud y Familias, Servicio Andaluz de Salud, Junta de Andalucía. (2018). *Protocolo para mejorar la accesibilidad de las personas con trastorno del espectro autista (TEA) al sistema sanitario público de Andalucía*. Retrieved June 13, 2025, from https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Protocolo_TEA_2018.pdf

Comité Español de Representantes de Personas con Discapacidad (CERMI). (2019). *Pseudoterapias afectan más intensamente a personas con discapacidad* [Pseudotherapies affect people with disabilities more intensely]. Retrieved June 18, 2025, from <https://semanal.cermi.es/noticia/pseudoterapias-afectan-mas-intensamente-personas-discapacidad.aspx.html>

Decreto legislativo 3 maggio 2024, n. 62. Definizione della condizione di disabilità, della valutazione di base, di accomodamento ragionevole, della valutazione multidimensionale per l'elaborazione e attuazione del progetto di vita individuale personalizzato e partecipato [Definition of disability status, baseline assessment, reasonable accommodation, and multidimensional evaluation for the development and implementation of the individualized, personalized, and participatory life project]. (2024). *Gazzetta Ufficiale*, 14 maggio 2024, n. 111. Retrieved June 20, 2025, from <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2024/05/14/24G00079/sq>

Dipartimento per le Politiche Giovanili e il Servizio Civile Universale. (n.d.). 7.2. *Amministrazione e governance* [7.2. Administration and governance]. YouthWiki Italia. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.politichegiovanili.gov.it/politiche-giovanili/attivita-internazionali/youthwiki/7-salute-e-benessere/7-2-amministrazione-e-governance/>

Direcció General de Regulació, Planificació i Recursos Sanitaris. (2013). *Pla d'atenció integral a les persones amb trastorn de l'espectre autista (TEA)*. Departament de Salut, Generalitat de Catalunya. Retrieved June 13, 2025, from <https://scientiasalut.gencat.cat/handle/11351/5532>

Effatha – Ośrodek dla Osób z Autyzmem. (n.d.). *O nas* [About us]. Retrieved June 18, 2025, from <https://autyzm.krakow.pl/o-nas/>

Elsabbagh, M., Divan, G., Koh, Y. J., Kim, Y. S., Kauchali, S., Marcín, C., Montiel-Nava, C., Patel, V., Paula, C. S., Wang, C., Yasamy, M. T., & Fombonne, E. (2012). *Global prevalence of autism and other*

pervasive developmental disorders. *Autism research : official journal of the International Society for Autism Research*, 5(3), 160–179. <https://doi.org/10.1002/aur.239>

European Commission. (2021, March 3). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021–2030* (COM/2021/101 final). Retrieved June 13, 2025, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0101>

European Parliament. (2015). *Written declaration on autism*. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.autismeurope.org/wp-content/uploads/2017/08/written-declaration-on-autism-to-the-ep.pdf>

European Parliament. (2023, October 4). *Resolution on harmonising the rights of autistic persons* (2023/2728(RSP)). Retrieved June 13, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0343_EN.html

Fuentes, J., Hervás, A., & Howlin, P. (2020). ESCAP practice guidance for autism: A summary of evidence-based recommendations for diagnosis and treatment. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 30(6), 961–984. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01587-4>

Fundacja SYNAPSIS. (2022, lipiec). *Pakiet informacyjny dla profesjonalistów i rodziców: Dobro dziecka z autyzmem w procesie określania sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej* [Information package for professionals and parents: The welfare of a child with autism in the process of determining parental authority]. Retrieved June 18, 2025, from <https://synapsis.org.pl/wp-content/uploads/2022/07/Pakiet-informacyjny-dla-profesjonalistow-i-rodzicow.pdf>

Gazeta Wyborcza. (2011, June 8). To nie lekarstwo, Sanepid ostrzega przed MMS [This is not medicine, Sanepid warns against MMS]. Retrieved June 18, 2025, from <https://kielce.wyborcza.pl/kielce/7,47262,8677947,to-nie-lekarstwo-sanepid-ostrzega-przed-mms.html>

Gazeta Wyborcza. (2019). *UOKiK nałożył 370 tys. zł kary na firmę z Poznania, fingowała* [UOKiK imposed a PLN 370,000 fine on a company from Poznań, it was falsifying]. Retrieved June 18, 2025, from <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,24349726,uokik-nalozyl-370-tys-zl-kary-na-firme-z-poznania-fingowala.html>

Istituto Superiore di Sanità. (2023, July 1). *Comunicato stampa n. 43/23: Autismo – pubblicata la linea guida sulla diagnosi e il trattamento del disturbo dello spettro autistico in bambini e adolescenti* [Press release no. 43/23: Autism – published guidelines on the diagnosis and treatment of autism spectrum disorder in children and adolescents]. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.iss.it/-/comunicato-stampa-n-43/23-autismo-pubblicata-la-linea-guida-sulla-diagnosi-e-il-trattamento-del-disturbo-dello-spettro-autistico-in-bambini-e-adolescenti/>

Kim, Y. S., Leventhal, B. L., Koh, Y. J., Fombonne, E., Laska, E., Lim, E. C., Cheon, K. A., Kim, S. J., Kim, Y. K., Lee, H., Song, D. H., & Grinker, R. R. (2011). Prevalence of autism spectrum disorders in a total population sample. *The American journal of psychiatry*, 168(9), 904–912. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2011.10101532>

Kralj, L. (2023, June 1). *Poland: A snapshot of digital skills*. Digital Skills and Jobs Platform. Retrieved June 18, 2025, from <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/latest/briefs/poland-snapshot-digital-skills>

La Moncloa – Presidencia del Gobierno. (2018, 14 November). *Información veraz frente a las pseudociencias* [Press release]. Retrieved June 18, 2025, from

<https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/sanidad/paginas/2018/141118pseudociencia.aspx/>

Legge n. 227: Delega al Governo in materia di disabilità [Law No. 227 of 22 December 2021: Authorisation to the Government concerning disability]. (2021, 22 dicembre). *Gazzetta Ufficiale*, Serie Generale, n. 309, 30 dicembre 2021, in vigore dal 31 dicembre 2021. Retrieved June 20, 2025, from <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2021-12-22:227>

Legge 18 agosto 2015, n. 134. (2015). *Disposizioni in materia di diagnosi, cura e abilitazione delle persone con disturbi dello spettro autistico e di assistenza alle famiglie*. *Gazzetta Ufficiale*, 28 agosto 2015, n. 199. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2015:134>

Ley 3/1991, de 10 de enero, de Competencia Desleal. *BOE núm. 10, de 11 de enero de 1991*. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1991-628>

Ley 34/1988, de 11 de noviembre, General de Publicidad. *BOE núm. 274, de 15 de noviembre de 1988*. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1988-26156>

Ley 8/2021, de 2 de junio, por la que se reforma la legislación civil y procesal para el apoyo a las personas con discapacidad en el ejercicio de su capacidad jurídica. *BOE núm. 132, de 3 de junio de 2021*. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-9233>

Mattila, M. L., Kielinen, M., Linna, S. L., Jussila, K., Ebeling, H., Bloigu, R., Joseph, R. M., & Moilanen, I. (2011). Autism spectrum disorders according to DSM-IV-TR and comparison with DSM-5 draft criteria: an epidemiological study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 50(6), 583–592.e11. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2011.04.001>

Mieszkaniec. (2018, April 3). *Warszawa na niebiesko* [Warsaw in blue]. Retrieved June 18, 2025, from <https://mieszkaniec.pl/warszawa-na-niebiesko/>

Ministerio de Ciencia e Innovación & Ministerio de Sanidad. (n.d.). *#coNprueba* [#coNprueba campaign]. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.conprueba.es/>

Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030. (2023). *I Plan de acción. Estrategia española en trastorno del espectro del autismo 2023–2027*. Centro Español sobre Trastorno del Espectro del Autismo. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.dsca.gob.es/es/publicacion/i-plan-accion-estrategia-espanola-trastorno-del-espectro-del-autismo-2023-2027>

Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030. (2024). *Estrategia Española en Trastorno del Espectro del Autismo*. Real Patronato sobre Discapacidad Retrieved June 18, 2025, from https://www.rpdiscapacidad.gob.es/documentos/I_Plan_Autismo.pdf

Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social, & Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades. (2018, noviembre). *Plan para la protección de la salud frente a las pseudoterapias*. Recuperado el 18 de junio de 2025, de https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/sanidad/Documents/141118PlanProtecci%C3%B3n_pseudoterapias.pdf

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. (2018, November 28). *Jednorazowe świadczenie w wysokości 4000 zł “Za życiem”* [One-time benefit of PLN 4000 “For Life”]. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.gov.pl/web/rodzina/program-za-zyciem>

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. (2021). *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030* [Strategy for Persons with Disabilities 2021–2030]. *Dziennik Ustaw* (Journal of Laws, Poland), M.P. 2021 poz. 21801. Retrieved June 13, 2025, from <https://dziennikustaw.gov.pl/M2021000021801.pdf>

Ministerstwo Zdrowia. (2018, April 2). *Ministerstwo Zdrowia przyłączyło się do akcji „Polska na niebiesko”* [Ministry of Health joined the "Poland in Blue" campaign]. Retrieved June 18, 2025, from <https://www.gov.pl/web/zdrowie/ministerstwo-zdrowia-przylaczilo-sie-do-akcji-polska-na-niebiesko>

Ministry of Social Cohesion & Family (Greece). (2025, April 2). *Δόμνα Μιχαηλίδου: Ολοκληρωμένη στήριξη των ατόμων στο φάσμα του αυτισμού – σπάμε τον αποκλεισμό με πέντε άξονες πολιτικής* [Domna Michailidou: Comprehensive support for persons on the autism spectrum – breaking exclusion with five policy axes]. Retrieved June 20, 2025, from <https://minscfa.gov.gr/domna-michailidou-olokliromeni-stirixi-ton-atomon-sto-fasma-tou-aftismou-spame-ton-apokleismo-me-pente-axones-politikis/>

National Autism Center. (2011). *A parent's guide to evidence-based practice and autism*. Retrieved June 20, 2025, from https://nationalautismcenter.org/wp-content/uploads/dlm_uploads/2014/07/nac_parent_manual.pdf

National Institute for Health and Clinical Excellence. (2021). *Autism spectrum disorder in adults: Diagnosis and management (Clinical Guideline CG142)*. Retrieved June 20, 2025, from <https://www.nice.org.uk/guidance/CG142/chapter/Recommendations#interventions-for-behaviour-that-challenges>

National Organisation for Healthcare Provision (EOPYY). (2021, June 3). National legislation on patients' rights in Greece. Retrieved June 20, 2025, from <https://eu-healthcare.eopyy.gov.gr/en/patients-rights/national-legislation-on-patients-rights-in-greece/#:~:text=%E2%80%A2%20the%20right%20to%20give,Chapter%20III%2C%20Article%2010>

Νόμος 5029/2023 – ΦΕΚ Α' 55/10 Μαρτίου 2023. (2023). «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις [“Living Together in Harmony – Breaking the Silence”: Provisions for the prevention and response to violence and bullying in schools and other provisions]. Government Gazette, Series A, No. 55. Retrieved June 20, 2025, from <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/865183/nomos-5029-2023>

Osservatorio Nazionale Autismo – Istituto Superiore di Sanità. (n.d.). *Mappa dei servizi* [Map of services]. Retrieved June 20, 2025, from <https://osservatorionazionaleautismo.iss.it/mappa-dei-servizi-dinamica>

PAP / Dzieje.pl. (2022, April 2). *MEiN: w dzień świadomości autyzmu wiele budynków podświetlonych na niebiesko i różowo* [MEiN: on Autism Awareness Day many buildings illuminated in blue and pink]. Retrieved June 18, 2025, from <https://dzieje.pl/edukacja/mein-w-dzien-swiadomosci-autyzmu-wiele-budynkow-podswietlonych-na-niebiesko-i-rozowo>

Raising Children Network. (2024). *Parent guide: therapies for autistic children*. Retrieved June 20, 2025, from <https://raisingchildren.net.au/autism/therapies-guide>

Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social. (2013, December

3). *Boletín Oficial del Estado* núm. 289. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2013-12632>

Reviriego Rodrigo, E., Bayón Yusta, J. C., Gutiérrez Iglesias, A., & Galnares Cordero, L. (2022). *Autism Spectrum Disorders: Scientific evidence on detection, diagnosis, and treatment*. Ministry of Health, Health Technology Assessment Service of the Basque Country. Retrieved June 18, 2025, from https://redets.sanidad.gob.es/documentos/OSTEBA_TEA.pdf

Saemundsen, E., Magnússon, P., Georgsdóttir, I., Egilsson, E., & Rafnsson, V. (2013). Prevalence of autism spectrum disorders in an Icelandic birth cohort. *BMJ open*, 3(6), e002748. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2013-002748>

Salvador-Carulla, L., Martínez-Leal, R., Heyler, C., Alvarez-Galvez, J., Veenstra, M. Y., García-Ibáñez, J., Carpenter, S., Bertelli, M., Munir, K., Torr, J., & Van Schrojenstein Lantman-de Valk, H. M. (2015). Training on intellectual disability in health sciences: the European perspective. *International journal of developmental disabilities*, 61(1), 20–31. <https://doi.org/10.1179/2047387713Y.0000000027>

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2013). *Opinia Komisji do projektu uchwały w sprawie ratyfikacji Europejskiej Karty Autyzmu* [Opinion of the Committee on the draft resolution regarding the ratification of the European Autism Charter]. Retrieved June 18, 2025, from [https://orka.sejm.gov.pl/opinie7.nsf/nazwa/380_u/\\$file/380_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie7.nsf/nazwa/380_u/$file/380_u.pdf)

United Nations. (2006). *European Convention for the Rights of Persons with Disabilities (UNCPRD)*. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2025). *Concluding observations on the combined second and third periodic reports of the European Union*, Retrieved June 18, 2025, from https://tinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2FC%2FEUR%2FCO%2F2-3&Lang=en

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta [Act of 6 November 2008 on Patients' Rights and the Patients' Ombudsman]. (2009). *Dziennik Ustaw* (Journal of Laws) 2009, No. 52, item 417. Retrieved June 13, 2025, from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20090520417/U/D20090417Lj.pdf>

Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji [Act on Combating Unfair Competition]. *Dziennik Ustaw, nr 47, poz. 211, 8 czerwca 1993*. Retrieved June 18, 2025, from <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zwalczanie-nieuczciwej-konkurencji-16795259>

Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym [Act on Counteracting Unfair Market Practices]. *Dziennik Ustaw, nr 171, poz. 1206, 20 września 2007*. Retrieved June 18, 2025, from <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/przeciwdzialanie-nieuczciwym-praktykom-rynkowym-17379633>

von der Leyen, U. (2024, September 17). *Mission letter for Olivér Várhelyi*. European Commission. Retrieved June 13, 2025, from https://commission.europa.eu/document/download/b1817a1b-e62e-4949-bbb8-ebf29b54c8bd_en?filename=Mission%20letter%20-%20VARHELYI.pdf

Waligórska, A., Kucharczyk, S., Waligórski, M., Kuncewicz-Sosnowska, K., Kalisz, K., & Odom, S. L. (2019). Zintegrowany model terapii autyzmu opartej na dowodach – model National Professional Development Center on Autism Spectrum Disorders (NPDC) [An integrated model of evidence-based

practices for autism spectrum disorders: The NPDC model]. *Psychiatria Polska*, 53(4), 753–770.
<https://doi.org/10.12740/PP/99163>

World Health Organization. (2022). *ICD-11: International classification of diseases* (11th revision). <https://icd.who.int/>

World Health Organization. (n.d.). *Autism spectrum disorders* [Fact sheet]. Retrieved June 13, 2025, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>
iris.who.int+5iris.who.int+5apps.wh

World Intellectual Property Organization. (n.d.). *Law No. 2251/1994 on consumer protection (Greece)*. In *WIPO Lex: WIPO's global database of IP laws and treaties*. Retrieved June 20, 2025, from <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/690>